

Grundtvig er død, længe leve Grundtvig!

Det er en kendt sag, at Grundtvig og den danske friskoletradition er tæt forbundne. Men hvad med folkeskolen? Cand.pæd. og seniorforsker **Thorstein Balle** undersøger Grundtvigs indflydelse på den danske folkeskole – og hvad der er myter og fakta. Det er der kommet et både læseværdigt og digert værk ud af

TEKST: HANS HENRIK HJERMITSLEV,
LEKTOR, PH.D., UC SYD

Thorstein Balle påviste i 2014, at en myte om at N.F.S. Grundtvig havde haft stor indflydelse på den danske folkeskole levede i bedste velgående blandt skolefolk, forskere og politikere. Præcis hvordan denne indflydelse kom til udtryk, og om det var godt eller skidt, var der til gengæld ikke enighed om. Det gjorde Balle nysgerrig, og han satte sig for at undersøge, om Grundtvig rent faktisk havde haft en indflydelse på folkeskolen og i givet fald hvilken. Resultatet af hans omfattende undersøgelse foreligger nu som bog, og den er bestemt værd at læse.

Balle bruger de første 160 sider på at klargøre, hvordan 'indflydelse' skal forstås, da Grundtvig ikke direkte påvirkede folkeskolen gennem sine skoleskrifter eller sit virke. Grundtvig skrev meget lidt om børneskolen, og han var aldrig tilknyttet almueskolen eller folkeskolen som hverken elev eller lærer.

Grundtvigs påvirkning af folkeskolen skete derfor fortrinsvis indirekte gennem hans arvtagere. Balles undersøgelse, der fylder de resterende 400 sider af det digre værk, viser, at Grundtvig gennem den radikale undervisningsminister Jørgen Jørgensen, den på Askov oprettede Dansk Skoleforening og en række grundtvigske lærerseminarier havde stor indflydelse på folkeskolen i årene fra 1930 til 1960. Dette kom særligt til udtryk i folkeskolelovene fra 1937 og 1958 samt seminarierlovene fra 1930 og 1954.

Sekulariseringen af folkeskolen i 1975

De elementer af Grundtvigs skolesyn, der hovedsageligt blev benyttet af hans arvtagere og derigennem fik indflydelse på folkeskolen, var skolens decentrale styring med forældreindflydelse, en udelt og eksamensfri børneskole, hjemlighed i skolen, prioritering af livsoplysning og karakteropdragelse frem for kundskaber og færdigheder, fortælling som metode i ånds-fagene dansk, historie og religion samt lærerens rolle som folkelærer og forældreerstatning snarere end faglærer og didaktiker. Disse elementer kunne grundtvigske politikere og skolefolk med inspiration fra de grundtvig-koldske friskoler enes om at fremme i folkeskolen, mens det straks var vanskeligere med forholdet til kristendommen. Her var der stor uenighed blandt grundtvigianere. Berømt er Grundtvigs påstand om, at troen ikke er en skolesag, men det betød for de fleste grundtvigianere ikke, at skolen skulle være uden kristendomsundervisning. Den skulle blot være fortællende, mens trosoplæringen og forkyndelsen var forældrenes og menighedens ansvar. Imidlertid anså friskolerne sig som en forlængelse af hjemmene og derfor var trosoplæringen en selvfølgelig del af disse skoler, mens folkeskolen ikke på samme måde havde en ensartet grundtvigsk forældre-kreds bag sig eller grundtvigske lærere bag katederet. Det betød, at friskolefolkene generelt foretrak en forkyndende undervisning i skolen, mens Jørgen Jørgensen ønskede en kristelig-folkelig skole med ånds-frihed og en vis adskillelse af skole og kirke i form af mulighed for fritagelse fra kristendomsunder-

“En undersøgelse af folkeskolernes hverdag og en sammenligning med andre landes skolesystemer kunne måske nuancere Balles konklusion om Grundtvigs død.”

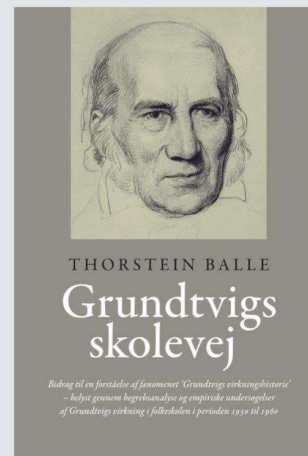
visningen, som da også blev resultatet af 1937-loven. Det var således først og fremmest socialdemokrater, kulturradikale og andre med ateistiske tilbøjeligheder, der tog Grundtvig på ordet, når han hævdede, at skole og kirke skulle adskilles. Den sekularisering af folkeskolen, der skete med folkeskoleloven af 1975, var således ikke en grundtvigsk mærkesag.

Folkeskolen som reformpædagogikkens og konkurrencestatens skødehund

Ifølge Balle bar 1975-loven mere præg af reformpædagogisk tankegodt end af grundtvigsk, og i tiden derefter fordampede det grundtvigske præg fra folkeskolen, så det i dag stort set er forsvundet. Nu har læring afløst livsoplysning, kompetencer erstattet karakteropdragelse, målstyring tilsidesat metodefrihed og uddannelse kvalt dannelse. Samme fordampning identificerer Balle på læreruddannelsen, hvor 1966 blev det skelsættende år. Med akademisering, specialisering og afskaffelse af mødepligten fordampede højskolepræget, og seminaristerne fik ikke længere grundtvigske vitaminer med ud i folkeskolen, der endte som først reformpædagogikkens og siden konkurrencestatens skødehund.

Balles analyse er baseret på diskursen om skolen, altså hvad der er skrevet om skolen, mens den ikke inkluderer skolens praksis eller et komparativt perspektiv. En undersøgelse af folkeskolernes hverdag og en sammenligning med andre landes skolesystemer kunne måske nuancere Balles konklusion om Grundtvigs død. Hvis man sammenligner den danske folkeskole med andre landes offentlige skoler, bliver det nemlig tydeligt, at den adskiller sig ved at være mindre autoritær og konkurrencepræget og mere fokuseret på mundtlighed og elevernes ligeværd, medbestemmelse og alsidige udvikling. Mon ikke Grundtvigs arvtagere i forening med reformpædagogikken har været afgørende for dette? Det er værd at undersøge forbindelsen samt forskelle og ligheder mellem reformpædagogikken og grundtvigianismen yderligere.

Og måske er Grundtvig heller ikke helt død i dag. I forbindelse med kritikken af folkeskolereformen fra 2014, læreruddannelsen og konkurrencestatens åndløse pædagogik har flere og flere forskere og debattører trukket den gamle af stald. Grundtvigsk Forum har desuden succes med at invitere lærere ‘I skole med Grundtvig’ [et halvandet døgn højskoleseminar for lærere og skoleledere, red.], og årbogen Uddannelseshistorie, udgivet af Selskabet for Skole- og Uddannelseshistorie, har netop udgivet et temanummer om Grundtvig og skolen, der udmønter sig i en konference på Københavns Universitet 13. april 2023. Her vil Thorstein Balle og andre forskere fortælle om Grundtvigs indflydelse på det danske uddannelsessystem. Det kunne nutidens uddannelsespolitikere med fordel lytte til.

Titel:

**Grundtvigs skolevej.
Bidrag til en forståelse af
fænomenet ‘Grundtvigs
virkningshistorie’ – belyst
gennem begrebsanalyse og
empiriske undersøgelser af
Grundtvigs virkning i
folkeskolen i perioden
1930 til 1960**

Forfatter:

Thorstein Balle

Sidetal:

612 sider

Pris:

499,95 kr.

Forlag

**Aarhus Universitetsforlag
2022**